

Språkvårdsspalten

16/11/70

①

En frågeställare i Vasa har avlyssnat följande uttryck: »i Kimito är man enig om att...» Han undrar om det inte borde ha hetat »är man eniga om». — Det heter faktiskt »man är enig». Ordet *man* är grammatiskt talat ett singularis. Ett entalsord. När frågeställaren gärna vill ha »eniga», beror det på att »man» ju avser ett flertal personer. Konstruktionen *man är eniga* anses dock inte språkriktig. (Vid ordet *folk* i betydelsen »människor» är flertalsform accepterad i ledig svenska: *folk är bekymrade*.)

②

Samme frågeställare har iakttagit följande uttryck: »En yngling försökte begå sig mot en flicka». Är *begå sig* rätt? — Det är absolut fel (måhända felsägning?). I nutida språk är *begå sig* knappast brukligt och under inga omständigheter i ett sammanhang som detta. Verbet *begå* ingår i uttryck för brott (begå ett brott, en stöld), forseelser av olika slag och för felgrepp (begå ett misstag). I det diskuterade fallet är »begå våldtäkt» det riktiga uttrycket. (Skämtsamt brukar det ibland heta »han har begått en artikel i tidningen»; det är en anspelning på att *begå* står i klandrande uttryck.) Till slut vill jag påminna om att *begå* i högtidligt språk kan förekomma i uttryck som *begå en högtid*, men det är inte vardagligt.

③

Från samme frågare kommer en undran om de vanliga formerna *sändärn*, *sändärnt* och *sändärna*. — De har en gång för länge sedan berörts i den här spalten. De är avgjort vardagliga och är inte accepterade i vårdat tal. Där heter det *sändär*, *sändär*, *sändär* som motsvarigheter till *sådan där* osv., vilka naturligtvis också kan brukas i tal liksom i skrift. *Sändärnt* (eller »sändänt») är alltså inte att rekommendera.

④

En annan vasabo har fäst sig vid en egenhet i Karleby—Nedervetil-målet. Där börjer man *rolitare*, *breitare*, *hårtare* osv. Han undrar om det finns motsvarigheter på andra håll och om det är gammalt. — Dialekten längst i norr i svenska Österbotten har som känt inte genusskillnad, och detta märks också i adjektiv (*båte är stor*). Mend et finns kvar en *t*-form av adjektivet i uttryck som *he ä rolit*. Likaså heter det *hårt*, *rolit* i uttryck för sätt, s.k. adverb: *ha sprang hårt*.

Det här är bakgrunden till den säregna formen *rolitare*, *hårtare* osv. Man kan säga *ha sprang hårtare*. Dialekten brukar också uttryck som *he va rolitare*. — Denna böjning i komparativ (dvs formen på *-are*) är enastående i svenska dialekter och i Norden överhuvud. Av gammalt har man bildat formen på *-are* som vi gör i nutida svenska: *hårdare* osv. Karlebymålets böjning måste ses mot bakgrunden av dialektens egenartade genussystem.

CARL-ERIC THORS